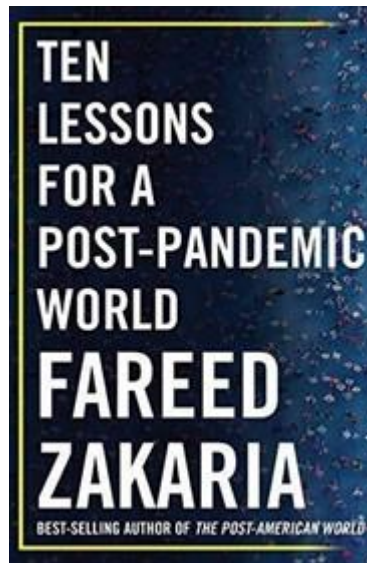

Làm thế nào để xây dựng một thế giới an toàn hơn?

Phần I

Mai Thanh Truyết

Lời người viết: Ngọn lửa từ LNU Lightning Complex bùng cháy dọc theo Xa lộ Liên tiểu bang I 80 ở Vacaville, California, vào ngày 19 tháng 8 năm 2020. Đường cao tốc đã bị đóng cả hai hướng ngay sau đó. Noah Berger — AP

Bài viết này được trích từ **10 BÀI HỌC CHO MỘT THẾ GIỚI SAU ĐẠI DỊCH – TEN LESSONS FOR A POST-PANDEMIC WORLD** do Fareed Zakaria. Xuất bản do W. W. Norton & Company, Inc.

Zakaria là người dẫn chương trình các vấn đề quốc tế hàng đầu của CNN, Fareed Zakaria GPS, đồng thời là người phụ trách chuyên mục hàng tuần cho Washington Post. Cuốn sách mới của ông gồm Mười bài học cho một thế giới sau đại dịch đã được xuất bản vào ngày 6 tháng 10 năm 2020, và đã được rút ngắn dưới đây cùng góp ý và lời bàn của người dịch.

***

Chúng ta hãy hình dung Massachusetts bốc cháy, theo nghĩa đen, toàn bộ tiểu bang chìm trong biển lửa. Đó là diện tích đất đã bị tàn phá – ít nhất là 5 triệu mẫu Anh – trong các trận cháy rừng ở California, Washington và Oregon. Nói một cách khác, chỉ trong vài tuần những đám cháy này đã thiêu rụi nhiều diện tích đất như bị tàn phá bởi một thập kỷ sử dụng bom napalm và chất độc da cam trong Chiến tranh Việt Nam.

**Wildfires, Droughts, Pandemics. Is this Our Future? How to Build a Safer World.
BY FAREED ZAKARIA – VOL. 106.NO. 15 - 2020**

Với nhiệt độ trên 100°F, không khí độc hại hiện đang bao trùm hàng chục triệu người, mất điện đã ảnh hưởng đến các khu vực rộng lớn và hàng chục người đã chết vì hỏa hoạn. Phẩm chất không khí ở các thành phố phía Tây được xếp vào hàng tồi tệ nhất thế giới, với không khí ở Portland có mức độ gây hại gần như gấp ba lần so với các thành phố nổi tiếng ô nhiễm như New Delhi. Những cảnh bầu trời đỏ ở phía Tây nước Mỹ có phẩm chất không khí không thực đối với họ, như thể chúng đến từ một hành tinh khác. **Theo một nghĩa nào đó, họ làm như họ là những người mở đường cho tương lai.**

1. Nguyên do của sự cháy rừng

Có nhiều lý do gần cho những vụ cháy rừng này như pháo bông, lửa trại, một tia lửa văng ra ... nhưng có một nguyên nhân lớn rõ ràng là: **hành động của con người đã dẫn đến biến đổi khí hậu**. Nói một cách đơn giản, thế giới đang trở nên nóng hơn, và điều đó có nghĩa là rừng trở nên khô hơn. Hạn hán kéo dài một năm từ 2016, kết thúc vào năm 2017, đã giết chết 163 triệu cây ở California — và những gỗ chết đó chúng tỏ là yếu tố gây tàn phá năm nay. Một nghiên cứu khoa học do Stanford dẫn đầu, được công bố vào tháng 4, đã phát hiện ra rằng 5 vụ cháy rừng tồi tệ nhất của California – cho dù được đo bằng số người chết, mức độ tàn phá hay quy mô – đều xảy ra trong năm 2017 và 2018. Và chúng ta có thể chắc chắn một điều: **nó sẽ trở nên tồi tệ hơn**. Nhiệt độ tiếp tục tăng, tình trạng hạn hán ngày càng tồi tệ và **tác động tổng hợp của tất cả các vấn nạn này sẽ nhân lên để tạo ra các cuộc khủng hoảng liên tục trong những năm tới**.

Qua nhiều tầng lớp khác nhau, các tia lửa nhỏ gây ra đám cháy lớn, đang xảy ra xung quanh chúng ta. Hãy nghĩ về COVID-19, bắt đầu với một đốm virus có khả năng trú ngụ trong một con dơi (?) ở đâu đó ở Trung Cộng (**nhận định này không đúng, nhưng muốn giữ nguyên ý của tác giả**) và hiện đang là một đại dịch toàn

cầu đang hoành hành. Mặc dù vi rút đã tồn tại mãi mãi, nhưng chúng bắt nguồn từ động vật và khi chúng chuyển sang người, phần lớn vẫn ở địa phương (*cũng cần xem lại quy kết này*). Nhưng trong vài thập kỷ qua, nhiều loại vi rút đã lan ra toàn cầu, gây ra dịch bệnh lan rộng — SARS, MERS, Ebola, Zika và bây giờ là Coronavirus mới. Trong một bài luận gần đây trên tạp chí khoa học Cell, chuyên gia về bệnh truyền nhiễm hàng đầu của đất nước, **Anthony Fauci**, và một trong những đồng nghiệp của ông, **David Moreno**, cảnh báo rằng chúng ta “**đã đạt đến một thời điểm có thể dự báo được khả năng gia tăng dịch bệnh nhanh chóng.**” Nói cách khác, hãy sẵn sàng cho nhiều đại dịch hơn. Họ lập luận rằng lý do cơ bản đằng sau sự tăng tốc này là do hành động của con người – phạm vi và tốc độ phát triển ngày càng tăng. Người đúc kết đồng ý suy nghĩ này, vì cho đến hôm nay (7/2022) Covid Wuhan do con người tạo dựng ra và liên quan đến Hoa Kỳ, tài trợ tài chánh, Pháp, xây dựng phòng thí nghiệm P4 ở Wuhan. *Chính vì vậy mà cuộc điều tra từ đó đến nay vẫn...bị chạy vòng vòng!*

2. Chúng ta hủy hoại môi trường như thế nào?

Chúng ta đã tạo ra một thế giới vượt trội. *Con người đang sống lâu hơn, sản xuất và tiêu thụ nhiều hơn, sống trong không gian rộng hơn, tiêu thụ nhiều năng lượng hơn và tạo ra nhiều chất thải và khí thải nhà kính hơn.* Tốc độ đã tăng lên đáng kể trong vài thập kỷ qua.

Chỉ một thí dụ: một báo cáo của Liên Hiệp Quốc năm 2019, được tổng hợp bởi 145 chuyên gia từ 50 quốc gia, kết luận rằng “**thiên nhiên đang suy thoái trên toàn cầu với tốc độ chưa từng có trong lịch sử loài người**”.

Lưu ý rằng 75% diện tích đất liền đã bị “thay đổi nghiêm trọng” bởi hành động của con người, cũng như 66% môi trường biển trên thế giới. Các hệ sinh thái đang sụp đổ, và đa dạng sinh học đang biến mất. Khoảng 1 triệu loài động thực vật (trong tổng số 8 triệu loài) đang bị đe dọa tuyệt chủng, một số loài trong vòng vài thập kỷ. Tất cả những biến dạng và sự mất cân bằng này tạo ra nguy hiểm – một số có thể thấy trước, và một số khác thì không.

Từ đó, đại dịch có thể được coi là sự trả thù của thiên nhiên.

Cách chúng ta đang sống thực tế là một lời mời cho các vi rút động vật lây nhiễm sang người.

Tại sao các dịch bệnh dường như đang chuyển từ động vật sang người với tốc độ nhanh hơn trong những thập kỷ gần đây?

Khi các thành phố mở rộng, chúng đưa con người đến gần hơn với môi trường sống của các loài động vật hoang dã, khiến cho vi rút ở dơi có thể được truyền sang lợn và các thú khác, và sau cùng, đó là sang người. Các nước đang phát triển đang hiện đại hóa nhanh chóng đến mức họ có thể tồn tại nhiều thế kỷ cùng một lúc. Ở Vũ Hán và các thành phố khác, Trung Cộng đã xây dựng một nền kinh tế tiên tiến, công nghệ phức tạp, nhưng trong bóng tối của những tòa nhà chọc trời là những chợ động vật hoang dã đầy động vật kỳ lạ, một cái vạc lớn hoàn hảo để truyền virus từ động vật sang người. Và những người sống ở những nơi này di động hơn bao giờ hết, nhanh chóng truyền bá thông tin, hàng hóa, dịch vụ, và dịch bệnh.

Việc chúng ta phá hủy môi trường sống thiên nhiên cũng có thể là nguyên nhân. Một số nhà khoa học tin rằng khi con người mở rộng nền văn minh vào thiên nhiên như: xây dựng đường xá, khai khẩn đất đai, xây dựng nhà máy, khai quật mỏ... chúng ta đang gia tăng khả năng động vật sẽ truyền bệnh cho chúng ta. COVID-19 dường như có nguồn gốc từ dơi, là vật chủ của nhiều loại virus khác, bao gồm bệnh dại và Ebola. Dơi từng sống xa con người hơn. Nhưng khi chúng ta xâm phạm môi trường sống của chúng, bệnh của chúng ngày càng trở thành bệnh của chúng ta. **Peter Daszak**, một nhà sinh thái học về dịch bệnh nổi tiếng cho biết: “Chúng tôi đang làm những việc mỗi ngày để làm cho đại dịch có xác suất xảy ra cao hơn. “Chúng ta cần hiểu; đây không chỉ là bản chất. Đó là những gì chúng tôi đang làm với thiên nhiên”.

Khi nền kinh tế phát triển nhanh hơn và tiếp cận nhiều người hơn, chúng ta đang chấp nhận những rủi ro lớn hơn bao giờ hết mà thậm chí không hề nhận ra. Suy nghĩ về việc tiêu thụ thịt. Khi mọi người trở nên giàu có hơn, họ ăn nhiều thịt hơn. **Khi điều này xảy ra trên toàn cầu, hậu quả rất đáng kinh ngạc: họ giết mổ khoảng 80 tỷ động vật để lấy thịt mỗi năm trên khắp thế giới.** (Và con số đó thậm chí còn không tính đến cá.) Nhưng việc cung cấp nhu cầu khổng lồ này đi kèm với chi phí đáng kể đối với môi trường và sức khỏe của chúng ta. **Các sản phẩm động vật chỉ cung cấp 18% calo trên toàn thế giới, nhưng chiếm 80% diện tích đất nông nghiệp trên trái đất.** Trong khi đó, thịt hiện được sản xuất trên quy mô rộng lớn của các loài động vật được đóng gói với nhau trong những điều kiện khủng khiếp. Hầu hết vật nuôi, ước tính 99% ở Mỹ, 74% trên khắp thế giới đến từ các trang trại của nhà máy. (Thịt được nuôi theo phương pháp hữu cơ, được nuôi bằng cỏ là một sản phẩm xa xỉ.)

Những hoạt động quy mô lớn này đóng vai trò như đĩa petri (đĩa thí nghiệm dùng để cấy tế bào) cho các loại virus mạnh. Nhà báo **Signal Samuel** của Vox giải

thích: **“Việc lựa chọn các gen cụ thể ở động vật nuôi (đối với các đặc điểm mong muốn như ức gà lớn) đã làm cho những động vật này gần như giống hệt nhau về mặt di truyền”**. Điều đó có nghĩa là vi rút có thể dễ dàng lây lan từ động vật này sang động vật khác mà không gặp phải bất kỳ biến thể di truyền nào có thể ngăn chặn nó theo dõi. Khi nó xé nát một đàn hoặc bầy đàn, vi rút có thể phát triển độc hại hơn nữa”. Việc thiếu đa dạng di truyền sẽ loại bỏ “các đợt bùng phát miễn dịch học”.

Người Mỹ nên biết rõ hơn. Đất nước này đã trải qua một số thảm họa sinh thái, đáng chú ý nhất là Thảm họa **“Lốc bụi” – Dust Bowl** ở những năm 1930. Sự kiện này đã thấm nhuần trí tưởng tượng của người Mỹ. Câu chuyện cay đắng về những người di cư trong Dust Bowl tuyệt vọng đã truyền cảm hứng cho **John Steinbeck viết quyển “Grapes of Wrath”** mô tả hoàn cảnh của những người có thể được gọi là những người tị nạn khí hậu đầu tiên (first climate refugees) của nước Mỹ. Và đó là câu chuyện về những hành động của con người gây ra phản ứng tự nhiên. Các đồng bằng lớn là những vùng đất bán khô cằn (semiarid) ở phía đông của dãy núi Rocky và phía tây của sông Mississippi. Gió thổi nhanh trên những vùng đất này, đôi khi thật đáng sợ. Qua nhiều thế kỷ, có thể là hàng thiên niên kỷ, giải pháp của thiên nhiên là trồng cỏ giữ lớp đất mặt tại chỗ. *Nhưng đến cuối thế kỷ 19, khi những người tiên phong đi về phía tây, bị thu hút bởi những hứa hẹn về đất canh tác màu mỡ, họ đã cày xới các thảo nguyên, biến đồng bằng cỏ thành những cánh đồng lúa mì. Những người nông dân đã chặt những cây chắn gió, và lật đất nhiều lần cho đến khi không còn cỏ và lớp đất mặt chỉ còn lại lớp đất cứng bên dưới.*

Sau đó đến thời tiết xấu. Bắt đầu từ năm 1930, khu vực này đã phải hứng chịu bốn đợt hạn hán. Cùng với hạn hán kéo theo những cơn gió – những thiên hà (ferocious gales) hung dữ thổi bay toàn bộ lớp đất mặt với một lực mạnh mà con người ít khi được thấy trước đây và tạo ra những cơn bão bụi làm đen cả bầu trời. **Đến năm 1934, lớp đất mặt bao phủ 100 triệu mẫu đất đã bị thổi bay. Nắng nóng càng làm gia tăng sự thiệt hại — năm 1934 là năm nóng nhất được ghi nhận trên toàn quốc cho đến năm 1998. Hàng nghìn người chết và hàng triệu người bỏ trốn. Những người nông dân bị bỏ lại đã rơi vào cảnh đói nghèo hàng chục năm.**

Chúng ta đang cảm dỗ số phận tương tự mỗi ngày. Hiện nay chúng ta đang theo dõi những tác động của biến đổi khí hậu đối với hầu hết các phần của môi trường tự nhiên. Nó đang mang lại một khí hậu ấm hơn cho nhiều nơi trên thế giới, do đó tạo ra nhiều điều kiện thuận lợi hơn cho dịch bệnh. Nó cũng **đang biến nhiều đất hơn thành sa mạc – 23 hecta mỗi phút**, theo ước tính của Liên Hợp Quốc. Năm 2010, **Luc Gnacadja**, người đứng đầu nỗ lực chống sa mạc hóa của tổ chức, gọi đây là “thách thức môi trường lớn nhất trong thời đại chúng ta”, cảnh báo rằng **“20 cm đất trên cùng là tất cả những gì ngăn cản chúng ta và sự tuyệt chủng”**.

Ba mươi tám phần trăm (38%) bề mặt trái đất có nguy cơ bị sa mạc hóa. Một số nguyên nhân ít do biến đổi khí hậu toàn cầu gây ra hơn là do một thứ dễ ngăn ngừa hơn: **khai thác quá mức nước từ lòng đất.** Một trong những nguồn nước quan trọng nhất của thế giới là **Ogallala Aquifer**, chảy qua Great Plains và cung cấp khoảng một phần ba lượng nước ngầm được sử dụng để tưới tiêu cho các trang trại của Mỹ. Cái giếng tưởng như không đáy này trên thực tế đang bị cạn kiệt bởi hoạt động kinh doanh nông nghiệp nhanh đến mức nó đang trên đà thu hẹp 70% trong vòng chưa đầy 50 năm. Nếu tầng chứa nước cạn kiệt, sẽ phải mất 6.000 năm lượng mưa để lấp đầy nó.

3. Chúng ta tiếp tục hủy hoại môi trường qua “khoa học kỹ thuật”

Bạn có thể nói rằng điều này không phải là mới. Con người đã và đang thay đổi các quá trình tự nhiên kể từ khi họ học cách tạo ra lửa. Những thay đổi đã gia tăng tốc độ khi phát minh ra bánh xe, máy cày và đặc biệt nhất là động cơ hơi nước. Nhưng chúng gia tăng mạnh mẽ, đặc biệt là trong thế kỷ 20 và trong vài thập kỷ qua. Số người trên hành tinh đã tăng gấp 5 lần kể từ năm 1900, trong khi tuổi thọ trung bình tăng gấp đôi. **Joshua Lederberg**, nhà sinh vật học đoạt giải Nobel năm 33 tuổi, giải thích “vượt ra ngoài phạm vi của những gì đã từng được định hình bởi chọn lọc tự nhiên”. Trong một bài phát biểu rục rờ, đầy ám ảnh vào năm 1989 tại một hội nghị về virus học ở Washington, D.C., Lederberg lập luận rằng chúng ta đã thay đổi quỹ đạo sinh học của mình đến mức “**con người đang đại là một loài nhân tạo**”.

4. Chúng ta sẽ còn gì?

Lederberg gọi sự tiến bộ kinh tế và khoa học liên tục của con người là “mối đe dọa lớn nhất đối với mọi loài động thực vật khác, khi chúng ta dồn chúng vào cuộc tìm kiếm môi trường sống (lebensraum habitat) của chính mình”. “Bỏ qua một vài loài sâu bọ,” ông nói thêm, “**Homo sapiens có quyền thống trị không thể tranh cãi.**” Nhưng ông chỉ ra rằng chúng ta có một đối thủ cạnh tranh thực sự là **virus – và cuối cùng, nó có thể chiến thắng.** “Nhiều người cảm thấy khó thích nghi với thực tế rằng thiên nhiên khác xa với sự lành tính (benign), ít nhất nó không có tình cảm đặc biệt đối với phúc lợi của con người so với các loài khác (the welfare of the human vs. other species)”. Lederberg nhắc lại số phận đã xảy ra với những con thỏ ở Úc vào những năm 1950, khi **virus myxoma** được phát tán trên chúng như một biện pháp kiểm soát quần thể. Cuối cùng, thỏ đã đạt được miễn dịch theo bầy đàn, nhưng chỉ sau khi vi rút đã giết chết hơn 99% những con bị nhiễm bệnh trong đợt bùng phát đầu tiên. Ông kết thúc bài phát biểu của mình với một hình ảnh đầy u ám: “**Tôi sẽ... đặt câu hỏi liệu xã hội loài người có thể tồn tại được trên bãi biển chỉ với một vài phần trăm người sống sót hay không?**”

THử hỏi, chúng ta (trong điều kiện chỉ còn có vài phần trăm sống sót) có thể sống và hoạt động ở bất kỳ cấp độ nuôi nào cao hơn thỏ không? Và nếu giảm xuống như vậy, liệu chúng ta có cạnh tranh nổi với chuột túi – kangaroos không?

5. Một hướng nhìn nhân bản và lạc quan

Đây là một bản tóm tắt đầy u ám về các mối đe dọa. Và với tính chất không ổn định của hệ thống quốc tế của chúng ta, có vẻ như thế giới của chúng ta rất mong manh. Sự thực không phải vậy. Hay nói một cách khác, con người trong tương lai sẽ “đọc lại” lịch sử loài người và sẽ nhận ra chúng ta khó khăn như thế nào!

- *Chúng ta đã trải qua sự thay đổi phi thường với tốc độ ngoạn mục.*
- *Chúng ta đã chứng kiến thiên kỷ băng hà và bệnh dịch, chiến tranh thế giới và các cuộc cách mạng, nhưng chúng ta vẫn tồn tại và phát triển.*

Trong các bài viết, tác giả **Joshua Lederberg** thừa nhận rằng thiên nhiên thường tìm kiếm một trạng thái cân bằng hỗ trợ sự tồn tại lẫn nhau của virus và vật chủ – sau cùng, nếu con người chết, thì ký sinh trùng cũng vậy.

Con người và xã hội của chúng ta luôn đổi mới và thích ứng một cách đáng kinh ngạc. Hành tinh này có khả năng phục hồi cũng đáng kinh ngạc. Nhưng chúng ta phải nhận ra những rủi ro lớn hơn bao giờ hết mà chúng ta đang chấp nhận và hành động để giảm thiểu chúng. Sự phát triển của con người hiện đại đã diễn ra với quy mô và tốc độ chưa từng có tiền lệ.

Hệ thống toàn cầu mà chúng ta đang sống mở và năng động, có nghĩa là nó có ít vùng đệm. Điều đó tạo ra những lợi ích đáng kể nhưng cũng có những lỗ hổng. Chúng ta phải điều chỉnh cho phù hợp với thực tế bất ổn ngày càng gia tăng ngay bây giờ.

Chúng ta không cam chịu và chấp nhận.

Mục đích của các báo động trên là kêu gọi mọi người hành động.

Câu hỏi được đặt ra là, loại hành động nào?

Có những người ở bên phải và bên trái, đứng trên và đứng dưới... muốn ngăn các quốc gia khác phát triển kinh tế và đóng cửa thế giới mở của chúng ta.

Nhưng chúng ta có nên nói với hàng tỷ người nghèo nhất trên thế giới rằng họ không thể thoát nghèo được không?

Liệu chúng ta có nên khép mình với thế giới bên ngoài và tìm kiếm sự ổn định trong các pháo đài quốc gia như:

- *Chúng ta có nên cố gắng làm chậm lại công nghệ hay sự dịch chuyển toàn cầu của hàng hóa và dịch vụ không?*
- *Ngay cả khi chúng ta muốn làm bất cứ điều gì trong số này, chúng ta không thể bắt giữ những thế lực hùng mạnh trên.*
- *Chúng ta không thể thuyết phục hàng tỷ người ngừng cố gắng nâng cao mức sống của họ.*
- *Chúng ta không thể ngăn cản con người kết nối với nhau.*
- *Chúng ta không thể ngừng đổi mới công nghệ.*

Những gì chúng ta có thể làm là ý thức hơn về những rủi ro mà chúng ta phải đối mặt, chuẩn bị cho những nguy hiểm và trang bị cho xã hội của chúng ta khả năng phục hồi.

Những người nghèo khó trên thế giới này không chỉ phải chịu được những cú sốc và phản ứng dữ dội mà còn phải học hỏi từ đó. ***Nassim Nicholas Taleb*** gợi ý rằng chúng ta nên tạo ra những hệ thống “chống dễ vỡ”, thậm chí còn tốt hơn những hệ thống có khả năng phục hồi. Họ thực sự có được sức mạnh thông qua sự hỗn loạn và khủng hoảng.

Chúng ta biết phải làm gì. Sau cơn Lốc Bụi (Dust Bowl), các nhà khoa học nhanh chóng hiểu chuyện gì đã xảy ra. Ban Cố vấn của TT ***Franklin D. Roosevelt*** đã sản xuất một bộ phim ngắn để giải thích điều đó cho đất nước, The Plow That

Broke the Plains. Các cơ quan chính phủ đã dạy nông dân cách chống xói mòn đất. Chính quyền cung cấp viện trợ lớn cho nông dân, thành lập **Cơ quan Bảo tồn Đất** – Soil Conservation Service và đặt 140 triệu mẫu đồng cỏ liên bang dưới sự bảo vệ. Trong 3/4 thế kỷ qua, chưa có cơn Lốc Bụi (Dust Bowl) thứ hai nào xảy ra, bất chấp thời tiết khắc nghiệt.

Larry Brilliant, bác sĩ người Mỹ, người đã giúp tiêu diệt bệnh đậu mùa 45 năm trước cho biết: “**Các đợt bùng phát là không thể tránh khỏi, nhưng đại dịch là tùy chọn**”. Ý của ông ấy là ngay từ đầu chúng ta có thể không thể thay đổi những điều kiện tự nhiên sinh ra bệnh tật, nhưng thông qua sự chuẩn bị, hành động sớm và phản ứng thông minh, chúng ta có thể nhanh chóng san bằng sự lan truyền của dịch. Trên thực tế, việc diệt trừ bệnh đậu mùa là một câu chuyện chỉ nói một phần về khoa học và phần lớn là về sự hợp tác phi thường giữa các siêu cường đang đối đầu với nhau và cách thực hiện hiệp nhất trên toàn cầu trước một hiểm họa dịch bệnh trên thế giới.

Phần II sẽ tiếp tục với vài phương hướng đề nghị giải quyết sự hâm nóng toàn cầu – global warming, hay sự biến đổi khí hậu – climate change.

Mai Thanh Tuyết

Houston dưới sức nóng 106°F (=41.1°C)

12/7/2022

Phần II

(Tiếp theo **Phần I**)

1. Hướng giải quyết sự hâm nóng toàn cầu

Tương tự như vậy, biến đổi khí hậu đang diễn ra, và chúng ta không thể ngăn chặn nó hoàn toàn. Nhưng chúng ta có thể giảm thiểu quy mô của sự thay đổi và ngăn chặn những tác động có hại nhất của nó thông qua các chính sách thông minh và tích cực. Chúng ta phải trả một giá rất đắt! Để giải quyết vấn đề này một cách nghiêm chỉnh, chúng ta **cần bắt đầu bằng việc ban hành thuế carbon**, điều này sẽ gửi cho thị trường tín hiệu giá phù hợp và tăng doanh thu cần thiết để tài trợ cho các công nghệ mới và đồng thời thích ứng với hành tinh vốn đã thay đổi.

Đối với phát triển kinh tế, có hàng trăm cách chúng ta có thể tiếp cận quá trình này theo cách khác nhau, giữ nguyên các thành phần truyền thống như tăng trưởng, cởi mở và đổi mới trong khi nhấn mạnh mới vào những yếu tố khác như an ninh, khả năng phục hồi và khắc phục mong manh – anti-fragility. Chúng ta có thể thực hiện các đổi khác – trade khác nhau, từ bỏ một số hiệu quả và tính năng động trong một số lĩnh vực, và chi nhiều tiền hơn để chuẩn bị cho xã hội của chúng ta.

Chi phí cho việc phòng ngừa và chuẩn bị sẽ rất nhỏ so với thiệt hại kinh tế do phản ứng không hiệu quả với khủng hoảng. Đứng về phương diện căn bản hơn, xây dựng trong khả năng phục hồi tạo ra sự ổn định quan trọng nhất, đó là sự ổn định về cảm xúc. ***Con người sẽ không thể chấp nhận sự cởi mở và thay đổi lâu dài nếu họ liên tục lo sợ rằng họ sẽ bị xóa sổ trong một thảm họa tiếp theo.***

Và việc ngăn chặn đại dịch tiếp theo thì sao?

Một lần nữa, chúng ta cần cân bằng tính năng động với sự an toàn. Nhiều sự chú ý đã tập trung vào các chợ ẩm ướt, nơi động vật sống được giết mổ và bán, nhưng những chợ này không thể đơn giản bị đóng cửa (như trường hợp ở Wuhan). Ở nhiều quốc gia, đặc biệt là ở châu Phi và châu Á, họ cung cấp thực phẩm tươi sống cho những người không có tủ lạnh. (Ở Trung Cộng, chúng chiếm 73% tổng số rau tươi và thịt được bán). ***Đó là việc buôn bán kỳ lạ phải được đặt ra ngoài vòng pháp luật.***

- Tương tự, việc khiến thế giới ngừng ăn thịt có thể là điều không thể, nhưng ***thúc đẩy chế độ ăn lành mạnh hơn - với ít thịt hơn - sẽ tốt cho con người và trái đất.***
- Và việc canh tác trong nhà máy (factory farming) có thể được thiết kế lại để an toàn hơn và ít tàn nhẫn hơn với động vật.
- ***Cấp bách nhất, các quốc gia cần có hệ thống y tế công cộng mạnh, và những hệ thống đó cần giao tiếp, học hỏi và hợp tác với nhau.*** Bạn không thể đánh bại một căn bệnh toàn cầu bằng các phản ứng địa phương.

Vì vậy, California cũng không thể ngăn chặn biến đổi khí hậu hoặc cháy rừng một mình. Tuy nhiên, giống như nước Mỹ sau cơn Lốc Bụi, nước này có thể học hỏi từ những sai lầm trong chính sách của mình, xử dụng đôt có kiểm soát để dọn sạch bụi bẩn và thực hành xây dựng bền vững. Thật không may, vào đầu tháng này, nó đã có một bước đi sai hướng khi các nhà lập pháp loại bỏ một dự luật cải cách cho phép phát triển nhà ở dày đặc hơn. Nếu không có hành động mới, những ngôi nhà dành cho một gia đình sẽ tiếp tục tràn ra ngoài rừng, mở rộng dấu chân của con người và khiến những đám cháy hủy diệt trong tương lai không thể tránh khỏi.

Thay vì trợ cấp cho các khu định cư ven biển, trong rừng và sa mạc, các chính phủ nên khuyến khích nhà ở ở những khu vực an toàn và bền vững hơn. Chúng ta phải nhận ra rằng cách chúng ta đang sống, ăn uống và tiêu thụ năng lượng đều đang ảnh hưởng đến trái đất - và phản ứng của chính trái đất sẽ tác hại nhiều hơn lên chúng ta!

Loài người đã và đang phát triển xã hội của họ với một tốc độ phi thường, mở rộng trong mọi lĩnh vực với tốc độ chưa từng có. Nó giống như thể chúng ta đã

chế tạo một chiếc xe đua nhanh nhất từng được tưởng tượng và đang lái nó qua những địa hình không xác định, không được đánh dấu.

- Nhưng **chúng ta không bao giờ trang bị túi khí an toàn cho xe.**
- Chúng ta không nhận được bảo hiểm.
- Chúng ta thậm chí còn chưa thắt dây an toàn.
- *Động cơ chạy nóng. Các bộ phận quá nóng và đôi khi thậm chí bắt lửa. Đã có một số tai nạn, mỗi tai nạn ngày càng tồi tệ hơn một chút so với lần trước.*

Vì vậy, chúng ta khi xử dụng xe, điều chỉnh hệ thống treo, sửa chữa thân xe và quyết tâm làm tốt hơn. Nhưng chúng tôi vẫn tiếp tục đua, và chẳng bao lâu nữa chúng tôi sẽ ngày càng đi nhanh hơn, vào những địa hình mới hơn và gồ ghề hơn. Nó đang trở nên nguy hiểm ở ngoài đó. Đã đến lúc phải gắn các túi khí an toàn đó và mua bảo hiểm. **Và trên hết, đã đến lúc thắt dây an toàn.**

2. Góp ý của người chuyển dịch

Đi tìm một phương hướng khác để giải quyết vấn đề “nhân tai” hiện nay nhằm mưu cầu xây dựng một trái đất an toàn hơn, đáng sống hơn...quả là một nan đề cho bất cứ nhà khoa học nào có lương tâm và có một tầm nhìn đúng đắn về dự phóng tương lai cho nhân loại. Từ ngàn xưa Phật Thích Ca đã gợi ý là **dùng thiên nhiên để giải quyết và điều chỉnh những vấn nạn của thiên nhiên** (do con người gây ra!) trong khi rao giảng đạo Từ Bi của Ngài. Ngài đã nhắc nhở rằng mọi sinh vật kể cả cây cỏ đều có một đời sống riêng **góp phần vào sự hài hòa của thiên nhiên.**

There are many plant species on the planet.

Nếu chúng ta hủy diệt một mầm sinh vật nào đó, có thể làm đảo lộn sự hài hòa ấy. ***Do đó nguyên lý dùng thiên nhiên để thanh lọc các vấn nạn của thiên nhiên là một suy nghiệm căn bản cho mọi phương pháp giải quyết những vấn nạn môi trường trên trái đất trong hiện tại và tương lai.***

Thiết nghĩ, sở dĩ có cuộc đại diệt chủng sinh (nói chung cho tất cả mầm mống sinh thực-động vật) hiện có trên thế giới tập trung vào ba tính xấu của con người: ***Kiêu ngạo – Thiển cận – Tham lam vô độ.***

Tất cả chỉ do cái NGÃ của con người, muốn làm chủ thiên nhiên!

Vì vậy, giải pháp duy nhất làm cho trái đất trở về trạng thái an toàn hơn, an lành hơn là: ***“Tái hòa giải với thiên nhiên”.***

Con người đã ảo tưởng là có thể sống không cần đến thiên nhiên, trong khi bản thân sự tồn tại của cơ thể con người đã là hiện thân cho sự đa dạng sinh học, với bao nhiêu tế bào, vi khuẩn tồn tại cộng sinh. Đó là lời của Cựu Giám đốc Bảo tàng Quốc gia về Lịch sử Tự nhiên Pháp. Ông nhấn mạnh thêm là: ***“Loài người không thể phá hủy được sự sống, bởi các biểu hiện của sự sống sẽ vẫn tồn tại, cho dù loài người có không còn nữa. Nhưng rất có thể là, với đà diệt chủng hiện nay, con người sẽ biến mất cùng với các loài động vật có xương sống, với các loài thực vật quen thuộc trong vườn nhà trái đất của chúng ta”.***

Để kết luận, Ông đưa ra ‘***Giải pháp duy nhất***’, theo ông, đó là ***«tái hòa giải nền kinh tế mới, được cân nhắc một cách kỹ lưỡng, với thiên nhiên».*** Tình hình hiện nay là ***‘đã quá trễ để có thể bi quan’.***

Có tiêu cực lắm không hỡi các bạn?

Không ai biết được thời điểm nào thảm họa sẽ là «không thể đảo ngược».

Chỉ có một cách duy nhất là hành động khẩn cấp.

Trong chiều hướng đó các nhà khoa học đã tìm về thiên nhiên để suy nghiệm và giải lý từ các chu kỳ tuần hoàn của cây cỏ để đưa ra các phương pháp thích nghi cho việc xử lý ô nhiễm môi trường. Nguyên lý SINH – DIỆT của Phật giáo có thể được đem ra áp dụng ở trường hợp này để mang lại sự cân bằng cho hai nhu cầu phát triển và cải thiện môi sinh. Vì vậy, trong thiên niên kỷ thứ ba này, nhiệm vụ chính yếu của các nhà khoa học trên thế giới là:

- ***Phải tập trung trí tuệ để bảo vệ và tái tạo sự tuần hoàn nguyên thủy của thiên nhiên;***
- ***Nghiên cứu những công nghệ sạch để thay thế các nguồn năng lượng đang sử dụng hiện tại.***
- ***Truy tìm các giải pháp thiên nhiên để giải quyết vấn nạn môi trường ô nhiễm trên thế giới.***

Để kết luận, tiến trình làm sạch thiên nhiên và trả lại thiên nhiên những nguồn nước trong lành, bầu khí quyển tươi mát, bảo vệ những cánh rừng nơi trú ngụ của các thú vật sắp bị tiệt chủng, bớt phí phạm những nguồn tài nguyên thiên nhiên trên thế giới nhất là nguồn nước sạch .... là **bổn phận và trách nhiệm của mọi người trên hành tinh này**. Đã tự nhận là một sinh vật thượng đẳng, con người không thể từ chối bổn phận trên được.

Mỗi người trong chúng ta, nếu ý thức được điều đó, cần phải biết gìn giữ và bảo vệ môi trường sống chung quanh mình. Đó là một phương cách an toàn và nhân bản nhất trong thiên nhiên kỷ thứ ba. Và hơn nữa, có làm được như thế, chúng ta đã trả lại một phần nào món nợ mà chúng ta đã vay mượn trước của các thế hệ sau do việc làm suy thoái môi trường và phí phạm tài nguyên trong quá trình phát triển kỹ nghệ để phục vụ con người.

Và suy nghĩ rất ráo kể trên chính là một hành động khẩn cấp **mang lại cho trái đất an toàn và an lành hơn trong những ngày sắp tới**.

Mai Thanh Truyết

Hội Bảo vệ Môi trường Việt Nam – VEPS

Houston 12/7/2022

Nguồn: <https://petruskyaus.net/lam-the-nao-de-xay-dung-mot-the-gioi-an-toan-hon-phan-2-mai-thanh-truyet/>

Kính mời đọc thêm những bài khác của tác giả tại:
<http://www.vietnamvanhien.org/maithanhtruyet.html>

www.vietnamvanhien.org

VIỆT NAM VĂN HIẾN

www.vietnamvanhien.info

TỦ SÁCH VĂN HIẾN VỚI HƠN 9100 TÁC PHẨM